

"Αβέρωφ" - Κουντουριώτης

Ναυτικά Σύμβολα της Ελληνικότητας του Αιγαίου

**Πανηγυρική ομιλία του Ιωάννη Παλούμπη
Αντιναυάρχου Π.Ν. ε.α.**

Κυρίες και Κύριοι

Φέτος συμπληρώνονται 100 χρόνια από τον κατάπλου του Θωρακισμένου Καταδρομικού "Γεώργιος Αβέρωφ" στα ελληνικά πελάγη και την ένταξή του στον ελληνικό στόλο.

Το πλοίο έμελλε να επηρεάσει αποφασιστικά την εθνική μας ιστορία του 20^{ου} αιώνα και ως απόρροια αυτού του ρόλου έχει καθιερωθεί στην κοινή συνείδηση ως ένα από τα εθνικά ιερά σύμβολα της πατρίδας μας.

Αισθάνομαι ιδιαίτερα υπερήφανος και συγκινημένος που έτυχε σε μένα να μιλώ σήμερα γι αυτή την επέτειο και φυσικά ο χώρος, το ίδιο το πλοίο, προσθέτει στην συγκίνηση και αυξάνει την ευθύνη.

Κυρίες και Κύριοι.

Το τέλος του 19^{ου} αιώνα βρήκε τη μικρή Ελλάδα να προσπαθεί να επουλώσει τις πληγές της από τον καταστροφικό ελληνο-τουρκικό πόλεμο του 1897 τον οποίο ουσιαστικά η ίδια είχε προκαλέσει στην προσπάθειά της να συνδράμει την Κρητική επανάσταση.

Στην αυγή του 20^{ου} αιώνα η χώρα παρουσιαζόταν ηττημένη, ταπεινωμένη, σε άθλια οικονομική κατάσταση, που γινόταν εντονότερη τόσο από τις πολεμικές αποζημιώσεις που έπρεπε να πληρωθούν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, όσο και από τον επιβληθέντα στυγνό Διεθνή Οικονομικό Έλεγχο. Παράλληλα δύο μεγάλα εθνικά θέματα το Κρητικό και το Μακεδονικό βρίσκονταν σε έξαρση και κρίσιμη φάση.

Τον Αύγουστο του 1909 οι ζυμώσεις των ιδεών και οι κοινωνικές διεργασίες κατέστησαν ώριμες τις συνθήκες για την εκδήλωση στρατιωτικού κινήματος από τον "Στρατιωτικό Σύνδεσμο". Οι απαιτήσεις των επαναστατών εξαντλήθηκαν στην προβολή κάποιων λογικών και μετριοπαθών αιτημάτων ενίσχυσης των Ενόπλων Δυνάμεων. Το μεγάλο όμως επίτευγμα του στρατιωτικού κινήματος υπήρξε η πρόσκληση από την Κρήτη και η καθιέρωση στην κεντρική πολιτική σκηνή του Ελευθερίου Βενιζέλου ως μόνου γνησίου εκφραστή των αναγεννητικών σκοπών του "Στρατιωτικού Συνδέσμου" και κατ' επέκταση της ελληνικής κοινωνίας.

Η συμμετοχή στη διοικούσα επιτροπή του "Στρατιωτικού Συνδέσμου" του Υποπλοιάρχου, τότε, Κωνσταντίνου Αλφονσάτου Τυπάλδου, ώθησε την κυβέρνηση προς την κατεύθυνση απόκτησης ενός Θωρακισμένου

καταδρομικού που βρισκόταν υπό ναυπήγηση για λογαριασμό της ιταλικής κυβέρνησης στα ναυπηγεία Ορλάντο του Λιβόρνου.

Αρχικά το ναυπηγείο απευθύνθηκε στην Τουρκία, η οποία όμως ανέβαλε συνεχώς τη λήψη αποφάσεως στο πλαίσιο ενός ανατολίτικου παζαριού. Στη συνέχεια το ναυπηγείο απευθύνθηκε στην Ελλάδα και έπεισε την ελληνική κυβέρνηση να αγοράσει το πλοίο αντί τιμήματος 25,5 εκατ. δρχ.

Οι δύο πρώτες δόσεις ύψους 7 εκατ. δρχ πληρώθηκαν από το κληροδότημα, που είχε αφήσει ο εθνικός ευεργέτης Γεώργιος Αβέρωφ για αγορά πλοίου, υπό τον όρο να φέρει το όνομά του.

Το Θωρακισμένο Καταδρομικό ονομάστηκε "Γεώργιος Αβέρωφ" και η ένταξή του στον ελληνικό στόλο το 1911 απετέλεσε τη σημαντικότερη, αναλογικά, ενίσχυση του ελληνικού ναυτικού που έγινε ποτέ στα 190 χρόνια ελεύθερης ζωής του ελληνικού κράτους.

Λόγω του περιορισμένου χρονικού πλαισίου της παρούσης ομιλίας δεν θα αναφερθούμε λεπτομερώς στα τεχνικά στοιχεία του πλοίου που το καθιστούσαν μια εξαιρετική ναυτική μονάδα της εποχής. Θα αναφέρουμε μόνον ότι το πλοίο είχε εκτόπισμα 10.000 τόνων και ήταν ιταλικό σε ό,τι αφορούσε το σκάφος και τις κύριες μηχανές, ο οπλισμός του, νεοτάτου τύπου, προερχόταν από τους αγγλικούς Οίκους ARMSTRONG και VICKERS, οι λέβητες ήταν γαλλικοί τύπου BELLE VILLE, οι δε ιστοί και οι ηλεκτρομηχανές, γερμανικής προελεύσεως, NURNBERG και MANN αντίστοιχα. Οι δύο παλινδρομικές μηχανές τύπου ANSALDO, του έδιναν μια ταχύτητα 23 κόμβων μέγιστη και 17,5 κόμβων οικονομική.

Ευτυχής συγκυρία υπήρξε η, μετά ένα χρόνο από τον κατάπλου του, ανάληψη της Αρχηγίας του ελληνικού στόλου από τον Ναύαρχο Παύλο Κουντουριώτη, τα έξοχα ψυχικά χαρίσματα του οποίου συνετέλεσαν στην αξιοποίηση και εκμετάλλευση των εξαιρετικών δυνατοτήτων του πλοίου, κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων.

Ο Κουντουριώτης γεννήθηκε το 1855 στην Ύδρα, μόλις 30 χρόνια μετά την κορύφωση της ελληνικής επανάστασης. Στην Ύδρα, τότε, ζούσαν ακόμη πολλοί ναυτικοί του '21 και το λιμάνι της έσφυζε από ιστιοφόρα, πολλά από τα οποία ανήκαν στους θρυλικούς ναυμάχους της επανάστασης και είχαν κυβερνηθεί απ' αυτούς.

Ο πατέρας του Θεόδωρος, ήταν γιος του Γεωργίου Κουντουριώτη που είχε διατελέσει Πρόεδρος του Εκτελεστικού για μεγάλο χρονικό διάστημα τα δύσκολα χρόνια της δεκαετίας του '20, όταν ο ελληνισμός πάλευε για τη λευτεριά του. Εκεί, στο αρχοντικό του παππού του, που δεσπόζει ψηλά στη δυτική πλευρά της Ύδρας ταυτίστηκε με το Υδραίοκο περιβάλλον κι έγινε η προσωποποίηση της παράδοσης των ηρωικών χρόνων, συνεχιστής των μπουρλοτιέρηδων, κληρονομώντας όλες τις αρετές και τις αδυναμίες της μεγάλης εκείνης γενιάς, που συνδύαζε τα ασυμβίβαστα. Τη φρόνηση, με τη γενναιότητα που άγγιζε τα όρια του παράλογου, το μυαλό με την καρδιά.

Η καταγωγή και η οικογενειακή παράδοση τον οδήγησαν φυσιολογικά στις τάξεις του Πολεμικού Ναυτικού.

Στη διάρκεια της επαγγελματικής του διαδρομής φανέρωσε τα τεράστια ψυχικά του προσόντα και την επίδραση που είχε η οικογενειακή παράδοση στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του. Η ορμητικότητά του ήταν ανάλογη εκείνης των ναυμάχων του '21. Πίστευε και πρότασε τη συνδρομή του Θεού σε όλες τις πράξεις της ζωής του. Προικισμένος με βαθύ στρατηγικό και τακτικό ένστικτο, πολιτικός, διπλωμάτης, ανθρωπιστής με διαίσθηση και ενόραση υπήρξε μία από τις ευγενέστερες φυσιογνωμίες του πανθέου των θαλασσινών ηρώων του ελληνισμού.

Οι Βαλκανικοί είναι ίσως οι ενδοξότεροι πόλεμοι τους οποίους έχει διεξαγάγει το ελληνικό κράτος από της απελευθερώσεώς του, ενώ ο "Αβέρωφ" και ο Παύλος Κουντουριώτης αναδείχθηκαν αναμφίβολα ως τα υψηλότερα ναυτικά σύμβολα της νεώτερης Ελλάδας.

Η περιγραφή των γεωπολιτικών συνθηκών που οδήγησαν τις τρεις Σλαβικές Χριστιανικές χώρες των Βαλκανίων να συμπήξουν συμμαχία εναντίον της κυριάρχου Οθωμανικής Αυτοκρατορίας εκφεύγει των ορίων της παρούσης ομιλίας. Ο μόνος στρατηγικός παράγοντας που έλειπε από τους συμμάχους και για τον οποίον έγινε δεκτή η Ελλάδα στη συμμαχία ήταν το ελληνικό Πολεμικό Ναυτικό. Ήταν η μόνη συμμαχική δύναμη που μπορούσε να αποκόψει τις οθωμανικές στρατηγικές εφεδρείες και να τις ακινητοποιήσει στα λιμάνια της Μικράς Ασίας. Εάν οι περίπου 250.000 Οθωμανοί έφεδροι κατόρθωναν να διαπεραιωθούν στη Μακεδονία και να αντιπαρατεθούν στα μέτωπα των μαχών είναι πολύ πιθανόν ότι θα ήταν διαφορετική η εξέλιξη του πολέμου. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα υποτυπώδη έως ανύπαρκτα οδικά και σιδηροδρομικά δίκτυα της εποχής δεν επέτρεπαν την έγκαιρη μετακίνηση μεγάλων στρατιωτικών μονάδων και ρεύματος εφοδίων δια ξηράς. Αξιοσημείωτος υπήρξε ο ευφυής διπλωματικός ελιγμός του Ελευθερίου Βενιζέλου που αποφάσισε να ενταχθεί στη Βαλκανική συμμαχία, παρά τις αντικρουόμενες επιδιώξεις που είχε καθένας σύμμαχος για τα εδάφη της Μακεδονίας, που θα απελευθερώνονταν από την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Είναι δίκαιο να αναφερθεί ότι παρά την οικονομική δυσπραγία της πρώτης δεκαετίας του 20^{ου} αιώνα, η φτωχή και καθημαγμένη Ελλάδα εκείνης της εποχής βρήκε τις δυνάμεις να ενισχύσει ουσιαστικά το Ναυτικό της. Αυτός ο σχεδιασμός εκσυγχρονισμού του ναυτικού και η υλοποίησή του δείχνει πόσο πολύ πίστευαν στην ύπαρξη ισχυρής ναυτικής δύναμης για την άμυνα της χώρας. Έτσι εκτός του "Αβέρωφ" που απετέλεσε την κορωνίδα του ναυτικού εξοπλιστικού προγράμματος θα πρέπει να αναφερθούν πολύ περιληπτικά οι ακόλουθες αγορές πλοίων που έλαβαν χώρα μετά το 1905: Η Μοίρα των Θηρίων "Αετός" "Λέων" "Πάνθηρ" "Ιέραξ". Τα δύο αντιτορπιλικά "Κεραυνός", "Νέα Γενεά". Τα τέσσερα αντιτορπιλικά – τορπιλοβόλα "Σφενδόνη", "Λόγχη", "Θύελλα", "Ναυκρατούσα". Τα τέσσερα αντιτορπιλικά – τορπιλοβόλα "Ασπίς", "Βέλος", "Νίκη", "Δόξα". Τα δύο υποβρύχια "Δελφίν", "Ξιφίας". Τέλος τα πέντε τορπιλοβόλα T 11 – 12 – 14 – 15 – 16 κατά τη διάρκεια του 1905 εκτέλεσαν εκτεταμένη μετασκευή και αναλεβήτωση στο εργοστάσιο «John Mac Dowel and Varvour» στον Πειραιά.

Νομίζω ότι για πολλούς λόγους, μεταξύ των οποίων και η επικαιρότητα, πρέπει να αναφερθεί, ότι το τεράστιο αυτό ναυτικό εξοπλιστικό πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε, σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα από το Ταμείο Εθνικού Στόλου, το οποίο προ του 1900 ονομαζόταν κατ' αρχάς «Σύλλογος» και μετά «Εταιρεία προς σχηματισμόν Εθνικού Στόλου». Η ίδρυση του Συλλόγου ήταν έμπνευση του Ψαριανού Ναυάρχου Κωνσταντίνου Νικόδημου από το 1866 και στηρίχθηκε αποκλειστικά στις συνεισφορές των ευπόρων ελλήνων του εξωτερικού και του εσωτερικού, αλλά και στους εράνους που συγκέντρωναν τον οβολό των μη ευπόρων. Εκεί άφησε το κληροδότημά του και ο Γεώργιος Αβέρωφ. Από το 1871 και μετά, ένας από τους κύριους πόρους του ταμείου ήταν και το «Λαχείο Εθνικού Στόλου».

Επρόκειτο ασφαλώς για άλλους καιρούς, τότε που οι εύποροι προσέφεραν ανιδιοτελώς για το καλό της πατρίδας, αλλά και το κράτος με την αξιοπιστία του ενέπνεε το λαό για εθελοντικές θυσίες.

Εάν στα ανωτέρω πλοία προσθέσουμε και τα τρία Θωρηκτά "Υδρα", "Σπέτσα" και "Ψαρά" που είχαν ναυπηγηθεί τα έτη 1889 – 1890, έχουμε πλήρη εικόνα του αξιόμαχου τμήματος του ελληνικού στόλου, το οποίο απέπλευσε την 5^η Οκτωβρίου 1912 από το Φάληρο, υπό την αρχηγία του Παύλου Κουντουριώτη, παίρνοντας μαζί του βαρύ το φορτίο της ευθύνης υλοποίησης των ελπίδων του ελληνικού λαού.

Η πρόσφατη επιλογή του Παύλου Κουντουριώτη ως Αρχηγού του Στόλου και η προαγωγή του σε Υποναύαρχο μετά τον απόπλου από το Φάληρο, εν πλω προς Μούδρο, ήταν ίσως μία από τις πλέον επιτυχημένες επιλογές του Πρωθυπουργού Ελευθερίου Βενιζέλου. Ήταν εκείνος που διέβλεψε ότι πίσω από το επιβλητικό και ατάραχο παρουσιαστικό του Υδραίου αριστοκράτη σιγόκαιγε ένα ηφαίστειο ορμητικότητας και ενθουσιασμού, που είχε τις καταβολές του στην πατρογονική κληρονομιά ναυτοσύνης και ανδρείας.

Είναι γεγονός ότι παρά την ενίσχυση του στόλου που αναφέρθηκε παραπάνω, ακόμη και πέραν των ορίων αντοχής της οικονομίας της χώρας, η επιτελική σύγκριση δυνάμεων με το πολύ αξιόλογο οθωμανικό ναυτικό κατέληγε σαφώς υπέρ του τελευταίου.

Σε πολεμικό συμβούλιο που συγκλήθηκε τον Σεπτέμβριο του 1912 υπό την Προεδρία του Ελευθερίου Βενιζέλου, ο Πρωθυπουργός επηρεάστηκε από την παράθεση των δυσμενών στοιχείων σύγκρισης των δύο στόλων και πείσθηκε να συνεχίσει την εφαρμογή των σχεδίων του, μόνον όταν ο Κουντουριώτης εξέφρασε την εδραιωμένη πεποίθησή του ότι ο ελληνικός στόλος θα έβγαине νικητής σε απ' ευθείας αντιπαράθεση με τον τουρκικό, διότι τα στελέχη του θα αγωνίζονταν με αυταπάρηση και υψηλό ηθικό.

Για την επίδραση που είχε στον Πρωθυπουργό η στάση του Κουντουριώτη εκείνη την ημέρα, είναι χαρακτηριστική η επιστολή που του έστειλε ο Ελ. Βενιζέλος 21 χρόνια μετά, στην επέτειο της ναυμαχίας της Έλλης, την 3^η Δεκεμβρίου 1933. Του έγραφε:

«Φίλτατε Ναύαρχε.

Είκοσι ένα χρόνια κλείουν σήμερα από την ημέρα, που με την ναυμαχία της Έλλης εξησφάλισες την κατά θάλασσαν υπεροπλίαν της Ελλάδος και των συμμάχων της και έτσι εξησφάλισες την τελικήν νίκην των. Όλοι οι Έλληνες σου είμεθα ευγνώμονες διά την νίκην σου αυτήν. Περισσότερον από όλους εκείνος, που γνωρίζει, ότι χωρίς την αδάμαστον αποφασιστικότητα σου και την πίστιν σου εις την κατά θάλασσαν νίκην μας, δεν θα απεφασίζαμεν να λάβωμεν μέρος εις τον πρώτον Βαλκανικόν Πόλεμον, με αποτέλεσμα ότι, αν μεν νικούσαν οι Σέρβοι και οι Βούλγαροι, τα όριά μας θα έμεναν οριστικώς εις την Μελούνα ή το πολύ θα έφθαναν στον Αλιάκμονα, αν δε νικούσαν οι Τούρκοι, η ζωή των ομογενών της Αυτοκρατορίας θα απέβαινε ανυπόφορος.

Με εξαίρετον τιμήν και αγάπην

Ελευθ. Κ. Βενιζέλος »

Η επιλογή της νήσου Λήμνου ως θέσεως αναμονής του στόλου στο ασφαλές αγκυροβόλιο του κόλπου του Μούδρου, μόλις 40 μίλια από την έξοδο των Δαρδανελίων κατέστησε σαφές το επιθετικό πνεύμα του έλληνα αρχηγού και την πρόθεσή του να συγκρουσθεί άμεσα με τον οθωμανικό στόλο, όποτε επιχειρούσε να βγει από τα Στενά στο Αιγαίο. Από το προκεχωρημένο αυτό αγκυροβόλιο εγκατέστησε αδιάλειπτες περιπολίες ελαφρών σκαφών μπροστά στην έξοδο των Στενών ώστε να ειδοποιηθεί έγκαιρα σε περίπτωση εμφανίσεως του τουρκικού στόλου εξερχομένου.

Έχοντας εγκλωβίσει κατ' αυτόν τον τρόπο τον τουρκικό στόλο στην Προποντίδα και στον Εύξεινο για ένα αδικαιολόγητο διάστημα περίπου δύο μηνών μετέτρεψε ουσιαστικά το Αιγαίο σε ελληνική θάλασσα μέσα στην οποία κανένα πλοίο δεν μπορούσε να κινηθεί για λογαριασμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Χαρακτηρίζω το διάστημα ως αδικαιολόγητο διότι κατά τη διάρκειά του το τουρκικό ναυτικό δεν εκτέλεσε καμία επιχείρηση, έστω στον Εύξεινο, που να δικαιολογεί την αδράνειά του. Ήταν προφανές πως η κωλυσιεργία εξόδου οφειλόταν στην έλλειψη αποφασιστικότητας να αντιμετωπισθεί το ελληνικό ναυτικό που περιέμενε στην έξοδο των Στενών.

Στο μεταξύ ο Κουντουριώτης σχεδίασε και εκτέλεσε μια σειρά πλόων και επιχειρήσεων απελευθερώσεως όλων των, υπό τον Οθωμανικό ζυγό, τελούντων νήσων του βορείου και του ανατολικού Αιγαίου και υποστηρίξεως των συμμαχικών επιχειρήσεων ξηράς στα παράλια της Μακεδονία και της Θράκης.

Οι τουρκικές φρουρές των νήσων νιώθοντας εγκαταλελειμμένες από το δικό τους ναυτικό παραδίδονταν στα ελληνικά ναυτικά αγήματα χωρίς να αντιτάξουν αντίσταση εκτός από τα νησιά της Λέσβου και της Χίου, όπου οι μάχες ήταν αιματηρές και διήρκεσαν περίπου από ένα μήνα σε κάθε νησί.

Η τυπική επικύρωση της καταλήψεως των νησιών γινόταν με τον διορισμό επιτρόπου του Αρχηγού Στόλου και δημοσίευση σχετικής προκηρύξεως.

Έτσι εκτός της Λήμνου που κατελήφθη πρώτη ώστε να εξασφαλισθεί το προκεχωρημένο αγκυροβόλιο και των νήσων Λέσβου και Χίου που αναφέρθηκαν ανωτέρω ακολούθησαν τα νησιά :

Ίμβρος, Άγιος Ευστράτιος, Θάσος, Σαμοθράκη, Ψαρά, Τένεδος, Ικαρία.

Τον Νοέμβριο του 1912 ενώνεται με την Ελλάδα η Σάμος που είχε αυτονομηθεί μετά τη δική της επανάσταση από τον Μάιο του '12, καθώς και η Κρήτη που επιτέλους βλέπει τις ατέλειωτες πολυαίμακτες εξεγέρσεις της να δικαιώνονται με την ένωσή της με την μητέρα πατρίδα.

Την 1^η και 2^α Νοεμβρίου ο στόλος με επικεφαλής τον "Αβέρωφ" καταλαμβάνει το Άγιον Όρος και έρχεται πρώτος στον αγώνα δρόμου με τον βουλγαρικό στρατό που επίσης έσπευδε προς την περιοχή. Η κιβωτός της Ορθοδοξίας γλιτώνει έτσι από περιπέτειες και περιπλοκές που θα μπορούσαν να δημιουργηθούν μεταξύ των ορθοδόξων συμμάχων.

Οι διαδοχικές απελευθερώσεις νησιών πλην της ουσιαστικής των σημασίας προκάλεσαν φρενίτιδα ενθουσιασμού στην ελληνική κοινωνία που πληροφορείτο ότι ο στόλος της επετύγχανε τον ένα μετά τον άλλο τους αντικειμενικούς του σκοπούς. Οι πληθυσμοί των νήσων, στην πλειοψηφία τους ελληνικοί υποδέχονταν τα ναυτικά αποβατικά αγήματα με ενθουσιασμό ως απελευθερωτές.

Την 18^η Οκτωβρίου το торπιλοβόλο T11 με κυβερνήτη τον Υποπλοίαρχο Νικόλαο Βότση διεισδύει στο τουρκοκρατούμενο λιμάνι της Θεσσαλονίκης και βυθίζει με торπίλες την εκεί ναυλοχούσα τουρκική Θωρακοβάριδα Φετχί Μπουλέν.

Την 9^η Νοεμβρίου, σε παρόμοια κίνηση, το торπιλοβόλο T14 με κυβερνήτη τον Υποπλοίαρχο Περικλή Αργυρόπουλο επαναλαμβάνει τη διείσδυση στο λιμάνι των Κυθωνιών αυτή τη φορά και βυθίζει την εκεί ναυλοχούσα τουρκική κανονιοφόρο Τραπεζούντα.

Ήταν φανερό πλέον ότι το ελληνικό ναυτικό προκαλούσε και αδημονούσε να συγκρουσθεί με το τουρκικό. Είναι άξιο μνείας το γεγονός ότι και οι δύο κυβερνήτες ενήργησαν χωρίς προηγούμενη έγκριση των προϊσταμένων αρχών εξ ιδίας πρωτοβουλίας.
Άλλοι καιροί άλλα ήθη.

Στις 3 Δεκεμβρίου επιχειρείται η πρώτη έξοδος του τουρκικού ναυτικού.
Στις ιστορίες όλων των λαών υπάρχουν κάποιες στιγμές που καθορίζουν κατά πολύ αποφασιστικό τρόπο τις μετέπειτα εξελίξεις. Τις περισσότερες φορές είναι η έκβαση μιας μάχης ή μιας ναυμαχίας που κρίνει την τύχη ενός πολέμου και σφραγίζει τη ροή της ιστορίας. Πίσω από τα γεγονότα αυτά καθ' εαυτά υπάρχει συχνά η προσωπικότητα ενός ανθρώπου που με την ευφυΐα ή την αποκοτιά του, τη στρατηγική του σκέψη ή την τύχη του, την πίστη του στις αξίες του γένους του ή την εμπιστοσύνη προς τους άνδρες που διοικεί ή και όλα μαζί, αφήνει ανεξίτηλο το αποτύπωμα της ιδιοσυγκρασίας του στην ιστορική διαδρομή του λαού του, με τα αποτελέσματα που προκαλεί. Για την Ελλάδα και τους συμμάχους της η μεγαλύτερη μέρα των Βαλκανικών Πολέμων ήταν ασφαλώς η 3^η Δεκεμβρίου 1912. Ήταν η μέρα που επικύρωσε την εκδίωξη των Οθωμανών από τη χερσόνησο των Βαλκανίων, ύστερα από περίπου 6 αιώνες που παρέμειναν ως κατακτητές. Τέλος απετέλεσε ένα ακόμα παράδειγμα στην παγκόσμια ιστορία, του δόγματος που πρεσβεύει, ότι

οι θαλασσοκράτειρες δυνάμεις διατηρούν στρατηγικό πλεονέκτημα, το οποίο μεταφράζεται σε άμεσο και απτό εδαφικό αποτέλεσμα.

Η ναυμαχία εξελίχθηκε σε ναυτική αψιμαχία μισής περίπου ώρας, γιατί μπροστά στην ακατάσχετη ορμή του Ναυάρχου Κουντουριώτη, ο οποίος επετέθη με τη ναυαρχίδα και έθεσε την τουρκική στήλη μεταξύ των πυρών του "Αβέρωφ" και των λοιπών Θωρηκτών, η τουρκική στήλη ανέστρεψε με αταξία και τα πλοία της έσπευσαν να καλυφθούν μέσα στα Στενά υπό τα επάκτια πυροβολεία, έχοντας κάποιες σοβαρές ζημιές από τα ελληνικά πυρά και ένα αριθμό νεκρών και τραυματιών.

Η επόμενη φορά που επιχειρήθηκε έξοδος του τουρκικού ναυτικού ήταν ένα μήνα μετά, στις 5 Ιανουαρίου του 1913 και αφού είχε προηγηθεί την 1^η Ιανουαρίου η διαφυγή του τουρκικού Ευδρόμου Χαμηδιέ, που ενήργησε επιδρομικό αντιπερισπασμό στο Αιγαίο. Εύλογα θεωρείτο ότι σε καταδίωξη του θα αποσπάτο ο Αβέρωφ, το μόνο ελληνικό πλοίο που λόγω ταχύτητας θα μπορούσε να τεθεί σε καταδίωξη του. Με αυτή τη βεβαιότητα ο τουρκικός στόλος εξήλθε και έπλευσε προς τη Λήμνο βέβαιος ότι θα συναντούσε τον ελληνικό, αποστερημένο του Αβέρωφ.

Πράγματι η ελληνική κυβέρνηση θορυβηθείσα είχε διατάξει την απόσπαση του Αβέρωφ για την καταδίωξη του Χαμηδιέ. Ο Κουντουριώτης όμως έχοντας αντιληφθεί το τουρκικό τέχνασμα και εφαρμόζοντας την αρχή του πολέμου, εμμονή στον σκοπό, έπεισε την κυβέρνηση ότι έπρεπε να παραμείνει.

Η ναυμαχία της Λήμνου ολοκλήρωσε το έργο της ναυμαχίας της Έλλης και εξασφάλισε για την Ελλάδα την κυριαρχία του Αιγαίου και της ανατολικής Μεσογείου. Τα τουρκικά Θωρηκτά μετά από 20 λεπτά ανταλλαγής πυρών τράπηκαν σε φυγή και κατέφυγαν στα Στενά μόλις επιπλέοντα, έχοντας σε εξέλιξη πυρκαγιές και σημαντικές ζημιές από τα εύστοχα ελληνικά πυρά.

Τα δύο ναυτικά σύμβολα ο "Αβέρωφ" και ο Κουντουριώτης, όπως και όλος ο στόλος γίνανε δεκτοί από τα παραληρούντα από ενθουσιασμό πλήθη στον Φαληρικό όρμο την 5η Αυγούστου 1913 όταν επέστρεψαν ύστερα από 10 μήνες θαλασίων επιχειρήσεων στο Αιγαίο. Είχαν συμβάλει καθοριστικά στον διπλασιασμό σχεδόν της εδαφικής επικράτειας της Ελλάδας η οποία παραμένει σε μεγάλο ποσοστό αναλλοίωτη μέχρι σήμερα. Το κυριότερο όμως επίτευγμα ήταν ότι είχαν εξασφαλίσει την αδιαφιλονίκητη κυριαρχία του Αιγαίου την οποία ποτέ μέχρι σήμερα το τουρκικό Ναυτικό δεν επιχείρησε να αμφισβητήσει.

Η επίδραση όμως των δύο ναυτικών συμβόλων δεν σταμάτησε να είναι ισχυρή και να καθορίζει αποφασιστικά τη διαδρομή της ελληνικής ιστορίας. Έτσι όταν ο Ναύαρχος θεώρησε το 1916 ότι το καθήκον προς την πατρίδα τον καλούσε να λάβει θέση στο πλευρό του μεγάλου πολιτικού Ελευθερίου Βενιζέλου δεν δίστασε στιγμή και τάχθηκε ολόψυχα με το μέρος της Δημοκρατικής Άμυνας στην επαναστατική κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης.

Στο σημείο αυτό είναι επιβεβλημένο να παρατεθεί ένα απόσπασμα από επιστολή του Ελευθερίου Βενιζέλου που γράφτηκε την 30η Αυγούστου 1916

και στην οποία διαφαίνεται η εκτίμηση που έτρεφε ο Εθνάρχης στο πρόσωπο του Ναυάρχου, όπως άλλωστε και ολόκληρος ο ελληνικός λαός :

« Αθήναι 30 Αυγούστου 1916.

Φίλτατε Ναύαρχε.

.....
Κάμε τον σταυρόν σου εις το όνομα του Θεού. Σε εξορκίζω προς τούτο. Άλλη οδός σωτηρίας δεν έμεινε δια την Ελλάδα. Δεν έχομεν το δικαίωμα ούτε σεις ούτε εγώ ν' αφήσωμεν να συμπληρωθή η καταστροφή, χωρίς να επιδιώξωμεν την σωτηριάν.

Εάν, φίλτατε ναύαρχε, αρνηθήτε να κινηθήτε, εν καθήκον μου υπολείπεται. Να καταγγείλω εις το έθνος τον όλεθρον εις τον οποίον σύρεται και να δηλώσω ότι, μη έχων την δύναμιν να αποτρέψω τον όλεθρον, αλλά και μη θέλων να παρίσταμαι σιωπηλός μάρτυς της καταστροφής και της ατιμώσεως, φεύγω οριστικώς από την Ελλάδα.

Ναύαρχε ! Εις χείραν πάλιν Κουντουριώτη κρέμεται η σωτηρία του έθνους, εφ' όσον είνε ακόμη καιρός.

Με αισθήματα εξόχου τιμής και αδελφικής αγάπης, υμέτερος

(Υπογραφή)

Ελευθέριος Βενιζέλος»

Μεγάλες και ιστορικές στιγμές του έθνους, όπως διαγράφονται από την ιδιωτική αλληλογραφία δύο μεγάλων ανδρών, που ζούσαν, αγωνίζονταν και ανέπνεαν για το έθνος και την ελληνική πατρίδα.

Έτσι έγινε συμπαραστάτης του δημιουργού της μεγάλης Ελλάδας καθ' όλη τη μέχρι το 1920 επική περίοδο των ελληνικών θριάμβων προσφέροντας στο κίνημα της Θεσσαλονίκης την πανελλήνια αποδοχή του. Ούτε προσωπικές συμπάθειες, ούτε οικογενειακές καταβολές, τον εμπόδισαν μπροστά σ' αυτό που πίστεψε ύψιστο συμφέρον για την πατρίδα.

Η Συνθήκη των Σεβρών του 1920 σήμανε το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και καθόρισε στην Ελλάδα τη μεγαλύτερη γεωγραφική έκταση που είχε ποτέ. Τον Νοέμβριο του 1918 οι συμμαχικοί στόλοι εισέπλευσαν στην Κωνσταντινούπολη και μεταξύ αυτών ο ελληνικός με επικεφαλής τον Αβέρωφ. Εκεί κάτω από την Αγία Σοφία και τα τείχη της βασιλεύουσας ο ελληνισμός αντίκριζε ριγώντας, για πρώτη φορά μετά από 466 χρόνια, τις σημαίες και τους επισείοντες των ελληνικών πολεμικών πλοίων. Η αγκυροβολία του "Αβέρωφ" στα νερά του Βοσπόρου δημιούργησε την εντύπωση ότι η Μεγάλη του Έθνους Ιδέα έπαιρνε σάρκα και οστά.

Ο εθνοκτόνος όμως διχασμός που συνεχιζόταν, οι λανθασμένες εκτιμήσεις για τις στρατιωτικές δυνατότητες της χώρας, αλλά και για τις διαθέσεις των συμμάχων, η επιθυμία να απελευθερωθούν οι ελληνικές πατρίδες της Ιωνίας και του Πόντου, οδήγησαν στην τρίχρονη περιπέτεια της Μικρασιατικής εκστρατείας και τη μεγαλύτερη καταστροφή του ελληνισμού από το 1821. Παράλληλα ολοκληρώθηκε η μέθοδος της εθνικής κάθαρσης δια των γενοκτονιών, που είχε εγκαινιάσει η Τουρκία για τις Χριστιανικές μειονότητες της Μικράς Ασίας από την δεύτερη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα.

Η επίδραση του Ναυτικού σ' αυτόν τον πόλεμο δεν θα μπορούσε να ήταν σημαντική. Είχε όμως καθοριστική συμβολή στην ανάσχεση της προέλασης των τουρκικών στρατευμάτων.

Στις 12 Δεκεμβρίου του 1940 σε Πολεμικό Συμβούλιο παρουσία όλων των πολιτειακών, πολιτικών και στρατιωτικών αρχών της χώρας ο Α/ΓΕΝ Ναύαρχος Σακελλαρίου έλεγε :

«Το Ναυτικό όταν είναι παρόν δεν καθιστά την παρουσίαν του απαραίτητη, μόνον όμως όταν λείπει θα αντιληφθεί όλος ο κόσμος τι του προσέφερε. Κανένας δεν αισθάνθηκε την παρουσία του το 1922. Κανένας όμως δεν σκέφθηκε ότι ο Κεμάλ θα υπέγραφε στην Αθήνα τους όρους ειρήνης τους οποίους θα μας επέβαλλε μετά την καταστροφή.»

Ο "Αβέρωφ" και ο στόλος με την παρουσία τους κράτησαν το Αιγαίο ελληνικό ακόμα και μετά το τεράστιο πλήγμα.

Ο Παύλος Κουντουριώτης αποστρατεύθηκε το 1920 λόγω ορίου ηλικίας και ήταν ο δεύτερος αξιωματικός του Ναυτικού που έγινε Αντιναύαρχος εν ενεργεία, ως Αρχηγός Στόλου, με πρώτο τον Ψαριανό Κωσταντή Κανάρη. Η γενική εκτίμηση και η αποδοχή προς το πρόσωπό του τον ανέβασαν δύο φορές στο αξίωμα του Αντιβασιλέα και του πρώτου Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας. Υπηρέτησε με την ίδια αφοσίωση και τους δύο θεσμούς, παρά το γεγονός ότι οι πολιτικοί του αντίπαλοι, το 1921, αποπειράθηκαν να τον δολοφονήσουν. Ήταν τα σημάδια εκείνων των καιρών που η ψύχραιμη σκέψη ήταν ζητούμενο, μη ευρισκόμενο στην πολιτική σκηνή της χώρας.

Τον Μάιο του 1929 η εθνοσυνέλευση τον εκλέγει τακτικό Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Σε πολύ λίγο χρονικό διάστημα έχουμε ένα ακόμα δείγμα του ιδεαλισμού του Παύλου Κουντουριώτη. Μόλις αντιλαμβάνεται τα πρώτα συμπτώματα προσβολής του από ασθένεια Πάρκινσον παραιτείται την 10^η Δεκεμβρίου 1929, επτά μόνο μήνες μετά την εκλογή του, διότι εκτιμά, όπως ο ίδιος εξομολογείται αργότερα προς τον Βενιζέλο, ότι οι ενδείξεις της ασθένειάς του δεν θα μπορούσαν να συνυπάρχουν με το αξίωμά του.

Αποσύρεται οριστικά από τα κοινά περιοριζόμενος σε απλή ζωή μεταξύ του σπιτιού του στο Παλαιό Φάληρο και της αγαπημένης του Ύδρας.

Στις 22 Αυγούστου 1935 έδωσε ήσυχα και ήρεμα και κατά την επιθυμία του η σορός του μεταφέρθηκε στον πέτρινο τάφο που είχε ο ίδιος ετοιμάσει κάτω από το αρχοντικό του στην Ύδρα.

Ο "Αβέρωφ" συνέχισε τη διαδρομή του στο Πολεμικό Ναυτικό κι εξακολούθησε να πλέει στο Αιγαίο επικεφαλής του ελληνικού στόλου, χωρίς ποτέ να υπάρξει αμφισβήτηση για την ελληνικότητά του Αρχιπελάγους, παρά την ήττα της Μικρασιατικής εκστρατείας.

Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος τον βρήκε χρήσιμο μεν, αλλ' υπέργηρο να είναι ναυαρχίδα επικεφαλής του ελληνικού στόλου. Δεν ήταν τόσο η ηλικία που τον

χαρακτήριζε ως ξεπερασμένο, όσο η αλματώδης εξέλιξη της τεχνολογικής προόδου των συστημάτων μάχης των σύγχρονων πολεμικών πλοίων της εποχής. Η ανάπτυξη του αεροπορικού όπλου και η ουσιαστική έλλειψη σύγχρονης και αποτελεσματικής αντιαεροπορικής άμυνας του πλοίου, τον καθιστούσαν εύκολο στόχο των αεροπορικών επιδρομών. Αυτός ήταν και ο λόγος που τη Μεγάλη Εβδομάδα του 1941, όταν οι γερμανικές φάλαγγες πλησίαζαν στα πρόθυρα της Αθήνας, το Υπουργείο Ναυτικών διέταξε την αυτοβύθισή του. Ένα μεγάλο όμως μέρος του πληρώματος αρνήθηκε να εκτελέσει την εντολή επιμένοντας πως ο "Αβέρωφ" έπρεπε να αποπλεύσει και να συνεχίσει τον πόλεμο.

Οι λεπτομέρειες του μυθιστορηματικού απόπλου εκφεύγουν κι αυτές των ορίων της παρούσας ομιλίας. Μετά μια πρώτη στάση στον όρμο της Σούδας απέπλευσε ανήμερα το Πάσχα με τη συνοδεία μιας μεγάλης νηοπομπής για την Αλεξάνδρεια. Κατά τον πλου δέχθηκε "συνεχείς επιθέσεις βομβαρδιστικών JU 88 και торπιλοπλάνων τις οποίες απέκρουσε δια των πυροβόλων του" όπως έγραφε στο ημερολόγιό του.

Η μάχη και η τελική κατάληψη της Κρήτης αποτέλεσε το ορόσημο της γερμανικής κυριαρχίας σε όλη την Ευρώπη. Οι έλληνες συνέχισαν να μάχονται χωρίς να έχουν πλέον γη. Είχαν όμως πατρίδα, όπως διέσωσε ο Θουκυδίδης το λεχθέν από τον Θεμιστοκλή. Η πατρίδα αποτελείτο από ένα Θωρηκτό, έξι αντιτορπιλικά, τρία торπιλοβόλα, πέντε υποβρύχια και όλα τα πλοία της εμπορικής ναυτιλίας, στις πρύμες των οποίων κυμάτιζε ελεύθερη η γαλανόλευκη χωρίς γεωγραφικά όρια.

Υπ' αυτή την έννοια η συμβολή του "Αβέρωφ" στον πόλεμο ήταν σημαντική, έστω και όχι στην πρώτη γραμμή των συγκρούσεων. Εκτέλεσε ένα αριθμό συνοδειών νηοπομπών στον Ινδικό ωκεανό μακριά από την ακτίνα δράσεως της γερμανικής αεροπορίας.

Ο επανάπλους όμως αποτέλεσε γεγονός υψίστου εθνικού συμβολισμού καθώς έφερε μαζί του και αποβίβασε στον Φαληρικό όρμο στις 18 Οκτωβρίου 1944 την ελληνική κυβέρνηση, συμβολίζοντας την ελεύθερη Ελλάδα που συνενωνόταν με την απελευθερωμένη της γη.

Τα δύο ναυτικά σύμβολα της χώρας ο "Αβέρωφ" και ο Ναύαρχος Παύλος Κουντουριώτης παραμένουν εκεί που ο χρόνος τα έταξε. Ο "Αβέρωφ" εξακολουθεί να κυματίζει τη γαλανόλευκη και να λικνίζεται στα γαλανά νερά του Αιγαίου, ως πλοίο Μουσείο πλέον και ο Ναύαρχος από το πέτρινο μνήμα του στην Ύδρα ατενίζει το πέλαγος μέσα στο οποίο μεγαλούργησε και το οποίο απελευθέρωσε.

Για μας τους αξιωματικούς του Ναυτικού αλλά και για όλους τους νεώτερους έλληνες αποτελούν τα ναυτικά σύμβολα που μας παρέδωσαν το Αιγαίο ελληνικό και η υποχρέωσή μας είναι να συνεχίσουμε έτσι.

Άλλωστε δε φεύγει ποτέ από τη μνήμη μας η εικόνα που διδαχθήκαμε μικροί. Ο Ναύαρχος ασκεπής και ακάλυπτος στην κόντρα γέφυρα του "Αβέρωφ" εν μέσω πιδάκων νερού και καπνών από τα εχθρικά πυρά να οδηγεί την επική

καταδίωξη των "εχθρών του γένους". Όπως ο ίδιος ομολόγησε αργότερα, έβλεπε εκείνη τη στιγμή, πάνω στους κάβους της Έλλης και του Κουμ Καλέ της εισόδου των Στενών, να διαγράφονται οι μορφές του πάππου του και του Ανδρέα Μιαούλη και να του γνέφουν να τους πλησιάσει.

Το διαχρονικό του δίδαγμα εξακολουθεί να οιστρηλατεί τις νεώτερες γενιές των αξιωματικών του Ναυτικού:

«Κύριοι, ουδέν έθνος δύναται να λέγη ότι θαλασσοκρατεί, εάν δεν δεχθή ότι τα πολεμικά πλοία ναυπηγούνται δια να κινδυνεύουν»

Σας ευχαριστώ.